

2 LICOŽROUTI O LICHÝCH FUSEKLÍCH A „DĚCKAŘENÍ“

Kateřina Kadlecov – Reflex – 13. 1. 2011

PAVEL ŠRUT A GALINA MIKLÍNOVÁ jsou, pokud jde o dtsk knzky, dvojjedin bytost – za posledních deset let jich spolu spisovatel a ilustrátorka dali dohromady osm. Proto je tento rozhovor o jejich chystanm celovečerním animovanm filmu, o povolání „nedobrovolného dckaře“ i o umění a kvalitn literatuře pro děti veden s nimi oběma.

V zr vydalo nakladatelství Paseka druh dl vašich *Lichožroutů*, ocennch roku 2008 Magnes Literou v kategorii knih pro děti a mládež a s desetitiscovm nákladem dávno rozprodanch. Jak lichožrouti, kteří se v naších domácnostech vrhj na pry ponožek a žv se jimi, vznikli?

P. ŠRUT: Když jsem se s Galinou před deseti lety setkal pri práci na naší první společn knize *Pavouček Pája*, na jedné schůzce se zula. A měla dravou ponožku! Prost j koukal palec. Slečna nehnula brvou a suvernn mi vysvětlila, že se nevyplatí ji zašvat, protože j se ta druh ponožka z čerstv zašitho pru beztak vždycy ztratí. Tehdy jsem o existenci lichožrout neměl ani tušen, ale tak m to okouzlilo, že jsem Galin nabídl k ilustrování sv dtsk básničky. S pipravenm rukopisem a ukázkami ilustrci jsme zašli za nakladatelem Horáčkem. Jeho nakladatelství Paseka dětskou literaturu nevydávalo, ale Lda na knzku *Velik tdle* vsadil a nechal nm veškerou volnost. A stalo se, že to byla nejen druh Nejkrásnější kniha roku 2003, ale zároveň titul, kterého se prodalo přes pět tisíc. To je jak na dětskou knihu, tak na poezii vc nevdan. V Pasece jsme pak vydali ještě další dvě knzky nonsensovch básniček. *Šsat švec a myšut* se hlásí k tradici anglosaského nonsensu a poetiku sbírky *Přerky a přeři* ovlivnila naše záliba v Timu Burtonovi a indick kuchyni. A jedna z těch naších přerek v knize krade ponožky. Napadlo m pro ni jméno lichožrout – že dl z pru ponožek lichče, žere totiž jen jednu, a za druhé to slovo zn jako – lidožrout. Svět lichožrout se před námi otevřel jako nesmrn zvažn a zároveň zbavn tma – vždt ponožky se ztrácejí v každé rodině, na celém světě. A vždycy jenom jedna z pru. Copak to není téma na román?

Soud podle otevřeného konce knihy *Lichožrouti se vracj*, máte volnou cestu ke trtmu dílu...

P. ŠRUT: Druh dl si vlastn vyžádali čtenáři a s nimi i náš nakladatel. Ten nás navíc upozornil, že jsme genderov nevyvžen. A tak jsme Hihlíkovi, kter odjel do Afriky hledat své rodiče, vymysleli africkou lichožroutku Kawu. A ta voln cesta ke trtmu dílu? No ano, bude třeba dopovědět, co nejen Hihlík a Kawa, ale i jejich kamarádi Ramík a tlustoch Bumka zažj po návratu do Prahy. Tm spíše, že se s nimi vrací – aniž o tom ostatn vd – i padouch Kudla Dederon. Ale trtm dílem sága skon. Třikrát a dost.

Kudla vypadá jako vysloužilý pankáč. Paní Miklínová, konzultujete vzhled hrdinů s vaší skoro čtyřletou dcerkou?

G. MIKLÍNOVÁ: Kudla Dederon je hlavní lichožroutský záporák a Rozinka ho bere takového, jak ho vidím já. Upřímně, s dětmi nic předem nekonzultuju; svět, který mi na papíře vzniká, je jenom mezi mnou a příběhem. Je to křehký vztah a nikdo do něj v tu chvíli nepatří. Maximálně autor textu, a to taky ne vždy. S Pavlem se nám ale podařilo něco neobyčejného – knihy děláme společně, od prvotního nápadu až po výslednou grafickou podobu. Tady text a ilustrace vznikají současně. Obvyklá praxe bývá, že nakladatelství vybere ilustrátora a ten dostane už hotový text, odevzdá ilustrace a pak knihu vidí, až když ji přivezou z tiskárny.

O mnoha knížkách určených autory dětem se říká, že ve skutečnosti dětské nejsou – třeba ceněné publikace Petra Nikla. Oba pěstujete nonsense, ale každý jinak...

P. ŠRUT: Rozhodně jinak. I pro mě je psaní básniček pro děti především hra s jazykem, ale chci ji s dětmi sdílet. Každá hra musí mít pravidla, nemůže to být čirá libovůle. U anglických básníků, jež jsem překládal, jsem se naučil, že nonsense je „nesmysl, který má smysl“.

G. MIKLÍNOVÁ: Navíc děti potřebují pointu, děj a nejen slovní, ale i situační komiku. Ve třech společných knížkách poezie pro děti jsme si vyzkoušeli, kam až se dá zajít. Pokaždé, když jsme začali s novou sbírkou básniček, říkali jsme si, že tahle už musí být poslední. Protože bychom už příště nevěděli, kam jít, abychom nebyli pořád stejní.

V jednom loňském rozhovoru jsem si přečetla, že nosíte děravé ponožky, protože šetříte na animovaný celovečerní film o lichožroutech. Už jste našetřila?

G. MIKLÍNOVÁ: Kdybych šetřila sama, asi bych do konce života chodila bez ponožek. Rozpočet na takový film bývá totiž kolem čtyřiceti miliónů. Nám se ovšem podařilo pro projekt získat producenta Ondřeje Trojana, který sice animovaný film nikdy neprodukoval, ale na animáky se z českých producentů vlastně nespécializuje vůbec nikdo. Od příštího roku začneme s přípravami, a pokud vše půjde dobře, za čtyři roky bude film hotov.

Využijete příběhy z knížek?

P. ŠRUT: Román má jiné tempo a jiný způsob vyprávění než film. Tady je třeba celý příběh vměstnat do osmdesáti minut a převyprávět ho především obrazem a akcí. Čtenářům *Lichožroutů* tu možná budou chybět úvahy profesora Kadeřábka a vůbec větší soužití lichožroutů s lidmi. Film ale zas divákům nabídne barvitý a napínavý, skoro gangsterský svět pražských lichožroutů, navíc přibudou nové postavy.

Lichožrout není ani člověk, ani zvířátko, takže se bude pohybovat a hovořit specificky. Už víte, kdo z herců bude lichožrouty mluvit?

G. MIKLÍNOVÁ: Mám ráda, když se mí animovaní hrdinové jaksi podobají těm, kteří je namlouvají. Už se mi párkrát potvrdilo, že to funguje. Nedávno na mě Hihlík promluvil z televize. Otočila jsem se a na obrazovce byl mluvící vánoční stromek. Hlas patřil Pavlu Liškovi a já si řekla, že jistá podoba by tu byla...

Troufnete si na režii celovečerního animovaného filmu?

G. MIKLÍNOVÁ: Víím, že se to nedá srovnávat, ale mám za sebou tři a půl hodiny režie různých autorských animovaných příběhů. Tři série večerníčku *O Kanafáskovi*, pět krátkých filmů pro dospělé publikum... Všichni musíme jednou začít. Ostatně mí generační kolegové z animovaného filmu se pouštějí do podobných dobrodružství. Maria Procházková připravuje třetí hraný celovečeraček, Michal Žabka chystá svůj režijně první animovaný celovečeraček *Čtyřlístek ve službách krále*.

Uvažujete o technologii 3D?

G. MIKLÍNOVÁ: Producent Ondřej Trojan o tom přemýšlí; odpověď na tuhle otázku budeme muset znát hodně rychle. Pokud budou *Lichožrouti* 3D, musí se s tím počítat už ve storyboardu. Některé filmy nejsou ve scénáři na 3D připraveny. Je třeba nechat oči odpočinout, neunavit je neustálým útočením z plátna.

Ve svém portfoliu máte hlavně ilustrace a animaci, k užitému umění se uchylujete zřídka, k reklamě vůbec. Dá se takhle uživit?

G. MIKLÍNOVÁ: Ilustruju jednu knihu ročně, někdy dvě, přes deset let dělám autorský večerníček pro ČT, pro sebe krátké animáky na festivaly. Zrovna Pavel Šrut mi kdysi řekl, že se vyplácí být „štítivý“. Tou štítivostí doufám myslel schopnost nerozmělnit se v krátkodobých kšeftech, i když jsou dobře zaplacené. Už na vysoké jsem si na život vydělávala prací pro reklamky, ale brzy jsem zjistila, že mě to nebaví.

P. ŠRUT: To že jsem ti řekl? Tak to asi byla dobrá rada. Vyzkoušel jsem si to už dávno sám na sobě, když jsem si umínil, že nebudu námezdním textařem, ale že budu psát písňové texty jen pro pár přátel...

... tedy pro Petra Skoumala, Luboše Pospíšila, Vladimíra Mišíka a Michala Prokopa. Nedávno byl v televizním baru Krásný ztráty u Michala Prokopa zpěvák Luboš Pospíšil a Prokop, interpret vašeho textu Kolej Yesterday, vytáhl zajímavou historku. On měl ten hit původně zpívat Pospíšil?

P. ŠRUT: Takhle to opravdu bylo. Já jako Pražák na koleji nikdy nebydlel, takže jsou v textu použity kolejní historky, které mi vyprávěl Luboš Pospíšil – třeba ta zmínka o štěněti piva ve skříni. Sepsal jsem tedy Lubošovy vzpomínky na kolej, přinesl mu je a kapela řekla, že ta písnička je blbá. Oni tehdy měli demokratický systém hlasování, takže mi Luboš text vrátil, i když se mu líbil, a já ho dal Prokopovi, což mimochodem taky není koleják.

Za minulého režimu vás, původně lyrika a pak překladatele, finančně držely nad vodou právě písňové texty a dětské knížky.

P. ŠRUT: Překladatelem jsem se stal z nutnosti. Tedy právě za minulého režimu. Ale peníze jsem měl kromě písňových textů i z leporel, za něž se tehdy ohromně platilo. V nakladatelství Orbis jsem měl výborného kamaráda Honzu Endrýse, který mě skryl pod pseudonymem Petr Karmín. A nejen mě. Třeba i chartisty Tomáše Pěkného a Petra Kabeše. Ta leporela mívala obrovské náklady a oficiálové stanovili za verš dobrou cenu, takže jsem měl tehdy za malou knížečku někdy až deset tisíc. Tak jsem ve svobodném povolání vydržel až do roku 1990, kdy jsem šel na chvíli do Lidových novin a pak na pět let do literární redakce Českého rozhlasu 3. A potom zase honem zpátky na volnou nohu.

Na trhu dětských knížek se pohybujete už od 60. let. Jak se vyvíjí?

P. ŠRUT: Trh s dětskými knížkami jde, na rozdíl třeba od politiky, rozhodně správným směrem. Jsou tu vydavatelství Baobab, Meander, Labyrint a jeho edice Raketa, Brio... A s nimi pár zajímavých jmen.

Za komunismu měl člověk záruku, že pro jeho potomky píšící skvělí básníci – Hrubín, Šiktanc, Skácel... Všechny postihla cenzura a mohli psát jen pro děti. Dnes se má za to, že pár rýmů určených dětem umí vyprodukovat každý.

P. ŠRUT: Dnes je dětských knih opravdu záplava; mně se ty špatné nedostávají pod ruku. Soustředím se na zmíněné dobré vydavatele.

G. MIKLÍNOVÁ: Já se občas s děsivou produkcí setkám. Dětské knížky trochu sbírám a na trhu s nimi se myslím orientuju. Ukazatele kvality mohou být různé – dobrá nakladatelská značka, autor, výtvarník, často i zavedené knihkupectví. Ne vždy jsou to žebříčky prodejnosti. Vodítkem mohou být také různé internetové adresy, třeba iLiteratura nebo www.citarny.cz.

Nakolik napomohou prodejům různá ocenění? Když dostali roku 2008 *Lichožrouti* Magnesii Literu, zvýšil se zájem publika?

P. ŠRUT: Magnesia Litera je dobrá cena. Pracuje tu mediální efekt dlouhodobé reklamy a následného televizního přenosu. Někomu zvedne náklad výrazně, někomu třeba vůbec ne. *Lichožroutům* možná nejvíc pomohla tichá pošta.

Míváte rozpory se svou malou dcerou, když vyžaduje čtení z knížky, jež je buď špatně napsaná, nebo ošklivě ilustrovaná?

G. MIKLÍNOVÁ: Protože Rozinka má přístup do mé sbírky, někdy si vybere sama, co jí mám přečíst. Občas propadám beznaději, a to hlavně večer, když jsem unavená a do ruky se mi dostane text, který mě nepovzbudí, ale naopak je tak hrůzně krkolomný, že mu nerozumím ani já. A jsou-li ilustrace navíc odpudivé, sebere mi to energii úplně. Když říkám krkolomný, nemyslím tím archaický jazyk Němcové nebo Erbena, ale bez ladu a skladu na sebe nalepené věty. Odmítám současný trend převypravování klasických pohádek – zjednoduší se jazyk, trochu se to zakulatí... Nedávno jsme četly Vančurova *Kubulu a Kubu Kubikulu* a já jsem si uvědomovala, jak je ten jazyk složitý, ale ani by mě nenapadlo příběh převypravovat. A teď jsem zjistila, že existuje vydání Karafiátových *Broučků*, kde nikdo z broučků a беруšek neumře!

Pane Šrute, vy jste se po revoluci podílel na tvorbě učebnic, čítanek a slabikářů pro děti. Učí se dnes ty nejmladší o literatuře správně?

P. ŠRUT: Teď už o tom moc nevím a upřímně, ani o tom nepřemýšlím. Nemám názor na to, jak by se mělo učit, ale na rozdíl od Galiny si myslím, že třeba pohádky Boženy Němcové dnes potřebují zjednodušení.

I ve vašich knížkách jsou jisté, dětem nepochopitelné přesahy pro dospělé – aby si rodič-předčítač užil. Třeba lichožrouti se jmenují jako zasloužilí synové výčepu – Tulamor, Rumila, Mojita, pan Vavřínek a sir Jameson...

P. ŠRUT: Nejste první, koho ta jména zarazila. Jeden váš kolega dokonce v recenzi naznačoval, že píšu pod vlivem. To by ta kniha vypadala, panečku, jinak! Všechny knížky pro děti píšu tak, aby v nich bylo schováno něco i pro rodiče, aby nepropadali u předčítání beznaději jako občas Galina. Děláme to i pro sebe, aby se z nás nestali „děckaři“. Děckař je trochu pejorativní označení autorů uměleckých děl pro děti, který na nich jen parazituje.

Roku 2009 byl nejprodávanější dětskou knihou *Brisingr* od Christophera Paoliniho, 2. a 3. místo obsadilo *Stmívání* a *Rozbřesk* Stephenie Meyerové. Nemyslíte, že čeští spisovatelé cílovou skupinu dětí ve věku 11–15 let ignorují, že se nechali odradit úspěchem zahraniční fantasy literatury a potterovské ságy a nesnaží se prorazit?

G. MIKLÍNOVÁ: Když jsme začali spolupracovat s nakladatelstvím Paseka, říkal nám jeho šéf z legrace, abychom udělali českého Harryho Pottera. Napůl fantasy, napůl detektivku, jež rozbije trh. Já osobně jsem Harryho fanynkou, a nejen proto, že jsem ilustrovala české vydání. A k vaší otázce: objevilo se tu pár pokusů, ale v české literatuře žánr velkolepých ság nemůže zakotvit.

P. ŠRUT: Pod Řípem se totiž nikdy nedařilo vlkodlakům, upírům, okřídleným drakům a jiným tvorům, kteří se berou příliš vážně...

G. MIKLÍNOVÁ: ... takže je jasné, že v české knize spíše než „Vy-víte-kdo“ řadí ponožkožrout!

GALINA MIKLÍNOVÁ (1970) je režisérka a výtvarnice animovaných filmů a ilustrátorka. Absolvovala animovaný film na VŠUP u prof. Jiřího Barty. Ilustrovala téměř dvacítku knížek, z nichž osm napsal pro děti Pavel Šrut: *Pavouček Pája*, *Verunka a kokosový dědek*, *Veliký tůdle*, *Příšerky a příšeři*, *Šišatý švec a myšut*, *Lichožrouti*, *Pan Kdybych hledá kamaráda* a zatím naposledy *Lichožrouti se vracejí* (Paseka, 2010).

PAVEL ŠRUT (1940) je básník, překladatel, autor písňových textů (pro M. Prokopa, L. Pospíšila, P. Skoumala, V. Mišíka), publicista a autor knih pro děti. Jako poslední ucelená sbírka vyšly nositeli Ceny Jaroslava Seiferta za rok 2000 bilanční *Papírové polobotky* (Mladá fronta, 2001), naposledy vydal výbor ze své poezie *Nejkrásnější bývají na útěku* (2009) a soubor písňových textů *Už ráno začal večírek* (2010).